

FRAMHALDSSKÓLINN Í VESTMANNAEYJUM

Vor 2011

09. maí. kl 9:00 – 10,30

Dan 203

Próftími 90 mínútur

Nafn : _____ Kennit: _____

Kennari:

Hjálpargögn: Engin

Til athugunar: Prófið skiptist í.

Lesskilningur	Lesinn texti	25%
	Ólesinn texti	25%
Málnotkun	Málfræði og æfingar	50%

Munið að merkja öll ykkar úrlausnablöð.

Gangi ykkur vel og gleðilegt sumar

Færøerne

– lidt historie

Hvilke folk, der først bosatte sig på Færøerne, og hvornår det skete, er et omdiskuteret spørgsmål. Nogle er af den opfattelse, at Færøerne har været befolket af keltiske folk og/eller eneboere fra omkring midten af det 7. århundrede e. kr. Denne opfattelse underbygges af diverse naturvidenskabelige undersøgelser og beretninger om irske munkes rejser. Men om dette er der ikke enighed og der er ingen arkæologiske fund, som støtter dette synspunkt.

Arkæologisk veldokumenteret er derimod vikingetidens norske bosættelse på Færøerne. I løbet af vikingetiden (ca. 800-1050) foregik der omfattende udvandring fra Norge, som førte til oprettelsen af norrøne bondesamfund, dels i områder beboet af keltiske stammer ved det irske hav og øerne ud fra Skotlands vest- og nordkyst, dels i ubebyggede områder i Nordatlanten. Kontakten mellem nybyggerområderne var stærk og bragte bl.a. enkelte keltiske kulturelementer ind i den ellers rent norrøne færøske kultur.

De norrøne vikinger på Færøerne anlagde spredt beliggende gårde efter norsk mønster rundt om i landet. Man drev agerbrug, kvægavl, fåreavl, jagt, fiskeri og ægindsamling. Produktionen på en gård var i stor udstrækning beregnet til eget forbrug, men en færøsk gård har aldrig kunnet være helt selvforsynende. Vigtige forbrugsvarer som tømmer, jern og andre metaller, klæbersten, skifer, samt luksusvarer måtte importeres. Som modpol til dette fremstillede man allerede på et tidligt tidspunkt varer til eksport: uld, vadmél, talg, tran, tørfisk, fjer og dun m.v.

Lov og ret skulle opretholdes og allerede omkring år 900 oprettede man et alting i Tórshavn efter norsk forbillede. Muligvis har man allerede på dette tidspunkt yderligere oprettet lokale ting, et i hver af de seks landsdele: Suðuroy, Sandoy, Vágoy, Streymoy, Eysturoy og Norðuroyar. Alderen på disse lokalting er dog ukendt.

Efter der i Norge var opstået en central kongemagt, søgte nordmændene ihærdigt at underlægge sig de norrøne kulturer ude i Atlanten og det lykkedes gradvist. Antageligvis blev Færøerne underlagt den norske krone i 1035. Skatten blev inddrevet af kongens sysselmand, som også forvaltede kronens ejendomme.

Kristendommen blev indført omkring år 100, og kirker blev opført rundt om på gårdene. Færøerne blev et selvstændigt bispedømme i begyndelsen af det 12. århundrede med bispesæde i Kirkjubøur, som derved gennem hele middelalderen blev Færøernes åndelige og kulturelle centrum. Gennem bispesædet kanaliseredes indflydelsen fra Norden og Europa ud i det færøske samfund.

Kirke og konge blev efterhånden de dominerende åndelige, politiske og økonomiske institutioner i middelalderen. Henimod slutningen af det 13. århundrede, blev altinget ændret til et lagting med kongelig udnævnt lagmand og lagrettesmænd, udnævnt af sysselmanden. Ændringen fra alting til lagting var en politisk svækkelse af tingets selvstændighed og en styrkelse af kongemagten.

Økonomisk skete der i løbet af middelalderen store ændringer. De fleste gårde blev ved arv opsplittet i flere brug og kirkens begærlighed efter jordisk

Hosuarbejde og beklædning som i gamle dage

gods resulterede i, at henved halvdelen af al jordejendom var i kirkens besiddelse ved reformationen omkring 1540.

Indflydelsen fra Nordsølandene var stor i senmiddelalderen. Tilførelsen af billigt korn sammen med høje fiskpriser bevirkede en reduktion i den indenlandske kornavl, og Færøerne blev aldrig senere i stand til at producere tilstrækkelig korn til at dække sit eget forbrug. I løbet af den sene middelalder grundlagde tyskerne en handelsplads i Tórshavn, hvor der formentlig i forvejen blev afholdt et årligt marked i forbindelse med ting-samlingen. Tórshavn fik status af at være en Hansestad og beholdt henved 400 år sin position som landets eneste og derefter førende handelsby.

Ved reformationen blev middelalderkirkens magtposition knækket og kongens tilsvarende styrket. Færøernes bispestol blev nedlagt omkring 1545 og kirkegodset blev inddraget under kronen. Denne ændring er formentlig den alvorligste økonomiske katastrofe nogensinde i Færøernes historie, idet det betød at tienden, som den færøske kirke tidligere havde oppebåret, nu forsvandt ud af landet. Nationalt var reformationen ligeledes et alvorligt tilbageslag og indledningen til en fordanskning af det færøske samfund, som kom til at strække sig over flere århundreder. Norges konge sad nu i Danmark og danske embedsmænd og præster blev sendt til Færøerne og dansk blev kirke- og retssprog. Fra begyndelsen af det 17. århundrede blev både handel og kirkelig myndighed flyttet til København.

Det var en opfindelse fra begyndelsen af det 16. århundrede, strikkepinden, der skulle få en afgørende økonomisk betydning. Strikkede hoser blev efterhånden en af Færøernes hovedeksportartikler, og samtidig ophørte produktionen af vadmel til eksport fuldstændig. Hoserne havde en økonomisk betydning for Færøerne gennem flere århundreder.

Kongens styrkede magtposition betød øget kontrol med handelen og fra 1709-1856 drev kongen en monopolhandel med faste handelstakster, hvilket medførte en økonomisk stilstand og isolation.

I 1814 blev Færøerne endelig skilt fra Norge og i 1816 nedlagde man lagtinget. Færøerne blev nu et amt i det danske rige. I 1850 blev Danmarks Riges Grundlov fra 1849 sat i kraft på Færøerne.

Økonomisk og befolkningsmæssigt var der imidlertid fremgang. I perioden 1801 - 1860 fordoblede befolkningstallet næsten fra at være 5000 til at være

omkring 9000. Det øgede befolkningstal skyldtes især to ting. For det første havde man fra slutningen af 1700-tallet lært sig at dyrke kartofler samtidig med at fiskeriet blev øget. Man begyndte at tilvirke klipfisk og en vis klipfiskeproduktion kom i gang. Da monopolhandelen så blev hævet i 1856 var der fri bane for en økonomisk ekspansion. Alligevel blev det første havgående fiskeskib ikke søsat før 1872, men fra dette tidspunkt udvikledes fiskeriet hastigt og man begyndte en storstilet produktion af klipfisk, som lagde grunden til Færøernes senere velstand og økonomiske udvikling.

I 1852 blev lagtinget genoprettet. Selv om det nye lagting kun havde status af at være amtsråd, indebar det dog en mulighed for at skabe et politisk forum i landet. Via danske folkehøjskolekredse vandt tanker om nationalitet fodfæste på Færøerne. Fra 1880'erne bliver kampen for nationale værdier til en politisk kamp, hvor spørgsmålet om større eller mindre politisk afhængighed af Danmark dominerede. En problemstilling, som har været den ene hovedakse i færøsk politik siden.

Udbruddet af anden verdenskrig medførte en faktisk adskillelse fra Danmark, hvor amtmanden alene repræsenterede myndighederne. På Færøerne var man nødsaget til at etablere midlertidige styringsorganer. Af praktiske grunde anerkendte den britiske besættelsesmagt desuden et særligt færøsk flag. Det umættelige britiske fiskemarked gav mulighed for stor indtjening og nationalbevægelsen var stærk. Efter krigen var det derfor utænkeligt at vende tilbage til den gamle amtsstatus, og efter årelange forhandlinger gennemførtes den nuværende hjemmestyreordning fra 1948, hvorefter Færøerne er „et selvstyrende Folkesamfund i det danske Rige“ med lagtinget som lovgivende og landsstyret som udøvende organ i særlige færøske anliggender. Under hjemmestyreordningen har Færøerne et udstrakt økonomisk og handelspolitisk selvstyre, som bl.a. har medført, at Færøerne har været i stand til at holde sig udenfor EF.

Færøerne er i dag et moderne samfund med en levestandard på højde med de øvrige nordiske lande, men også med de samme dybtgående økonomiske og samfundsmæssige problemer, som truer det moderne velfærdssamfund.

Spørgsmål

Besvar følgende spørgsmål på dansk.

1. Hvad viser arkæologiske udgravninger på Færøerne?

2. Hvordan levede de norrøne vikinger, som havde bosat sig på Færøerne?

3. Hvilke varer blev i middelalderen importeret og eksporteret til og fra Færøerne?

IMPORT:	EKSPORT:
---------	----------

4. Hvilken rolle spillede Kirkjubøur i middelalderen?

5. Hvad er grunden til, at Tórshavn i dag er den største by på Færøerne?

6. Hvad betød det for Færøerne, at bispestolen blev nedlagt, og kirkegodset blev inddraget under kronen omkring 1545?

7. På hvilken måde kom strikkepinden til at spille en stor rolle på Færøerne?

8. Hvilket forhold har Færøerne til EF?

Lesinn texti:

Lesið textann og fylgið fyrirmælum yrefnisins.

NORDEN I KRIG

Der var også en ånden besættelse.

Besættelsestiden? Jo, det var jo dengang tyskerne var her, ikke? Tyskerne besatte Danmark i 1940. Eller rettere: Tyskerne besatte noget af Danmark, hvis vi kalder alle de lande, som kong Christian den 10. var konge over, for Danmark: Grønland, Færøerne og Danmark. Desuden var kong Christian også Islands konge, dengang i 1940.

Men den 9. april 1940 besatte tyske soldater København. Regeringen kunne ikke længere styre frit. Færøerne, Island og Grønland måtte klare sig selv.

Men snart dukkede fremmede soldater også op der.

En morgen fik politiet i Reykjavik at vide, at der var 4 fremmede krigsskibe i havnen. Det var forbudt; der måtte ikke være så mange på én gang. Derfor cyklede en betjent ned for at sige til de fremmede skibes førere, at de skulle sejle ud igen.

I den rapport, som betjenten skrev bagefter, kan man endnu se, at han var sur over, at der pludselig stod en afdeling soldater på kajen, og at de ikke uden videre lod sig jage væk.

Det var englændere.

I krigen om, hvem der skulle være herre på Atlanterhavet, turde englænderne ikke risikere, at tyskerne gik i land på Island. Så kunne skibene mellem Amerika og

England da slet ikke nå frem. Island blev kaldt „verdens største hangarskib“ da amerikanerne siden fik bygget en flyvebase i landet.

På samme måde med Færøerne. Dem måtte englænderne også sætte sig på.

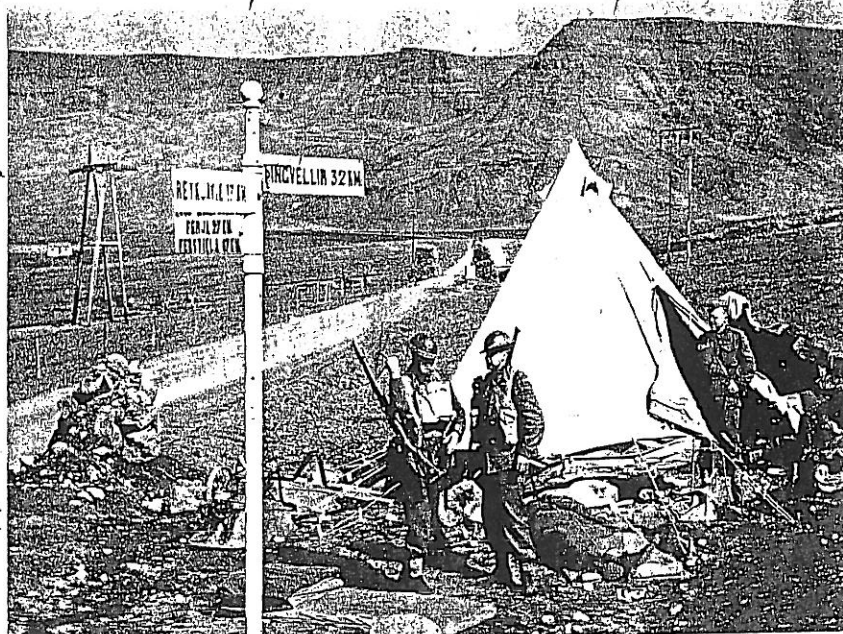
Det var nu ikke bare, fordi tyskerne ikke måtte have flådehavne og flyvepladser dér. Englænderne havde hårdt brug for alle de fisk, færinger og islændinge kunne fange til dem.

Englænderne forlangte, at de færøske skibe skulle være

til at kende. Hvis de sejlede med Dannebrog, som de plejede, så kunne man ikke se forskel på dem og så fiskerbåde fra Hirtshals eller Esbjerg. Derfor fandt færingerne et forslag til et særligt færøsk flag frem. Det var englænderne godt tilfredse med. Det lignede det engelske flådeflag, så det var nemt at kende.

I løbet af 1940 blev englænderne så at sige alene om at slås mod tyskerne og italienerne. Så fik de amerikanerne til at holde Island for sig!

Den danske ambassadør i USA blev enig med den amerikanske regering om, at amerikanerne kunne låne Grønland. Regeringen i København skældte ud, men kunne ikke gøre noget.

Modstandskamp?

I de lande, som tyskerne besatte, opstod der efterhånden modstand. I Danmark varede det ganske vist længe, men så kom frihedskampen med styrke. Ikke i ét eneste land, som blev besat af engelske eller amerikanske tropper, blev der gjort modstand. Det var helt fredeligt. Nogle få islandske nazister blev sat i fængsel, men derudover skete der ingenting.

De allierede blev englænderne og amerikanerne kaldt. Sovjetunionen hørte også med til de allierede. De allierede støttede islændingene og færingerne i deres ønsker om at styre deres egne sager.

I 1944 blev Island republik; Christian den 10. var ikke

længere Islands konge, heller ikke af navn.

Et af de færøske partier ville gerne have haft udråbt en færøsk republik. Men flertallet på Færøerne ville ikke høre tale om det.

Befrielsen?

Var det så en befrielse, da de engelske og amerikanske soldater sejlede hjem i sommeren 1945? Der havde jo ikke været modstand mod dem; forholdet mellem befolkningen og de fremmede soldater havde stort set været godt. Derfor blev der heller ikke tale om at slæbe nogen i retten, fordi de havde hjulpet „besættelsesmagten“, sådan som det skete i Danmark og Norge.

For Island gjorde det ikke den store forskel. Landet kunne tage plads som Nordens 5. stat; det var egentlig det vigtigste.

For Færøerne betød det noget. De fem år uden for-

bindelse med København havde bevist for færingerne, at de kunne selv. Krigen havde ramt øerne hårdt. Tyskerne havde ikke lagt fingrene imellem, når det gjaldt om at angribe færøske skibe. Mange unge mænd havde mistet livet, når de fiskede eller sejlede varer til England.

Men nu kom danske embedsmænd igen til Tórshavn. Igen ville den danske regering være med til at bestemme på Færøerne. Færingerne var sikre på, at der skulle en ny ordning til. De forlangte hjemmestyre. Og det fik de i 1948. Hvordan det gik til, er en anden historie.

På samme måde er det en anden historie, at amerikanerne vendte tilbage til „verdens største hangarskib“, da modsætningen mellem de tidligere allierede, USA og Sovjetunionen, blev til *den kolde krig*. På det tidspunkt var Island blevet medlem af NATO – ligesom Norge og Danmark.

Søren Sørensen

Svarið spurningunum á íslensku

1 Hvilken verdensbegivenhed er det man forbinder besættelsestiden med?

2 Hvilket land tilhørte de fire krigsskibe i Reykjavik?

3 Hvad er politimandens hensigt da han cyklede ned til kajen?

4 Hvorfor blev Island besat?

5 Hvordan viste folks reaktion sig i de lande englænderne besatte?

6 Hvem var de allierede?

7 Hvad blev der i Danmark gjort ved folk som samarbejdede med nazisterne?

8 Hvilke følger fik krigen for forholdet mellem Island og Danmark?

9 Hvordan ændrede krigen færingerernes indstilling overfor det danske herredømme?

Setjið inn rétta mynd af lýsingarorðunum

fra Melleløsten. Da jeg kom til stationen og ud
 på perronen var det (forbandet) _____
 tog forsinket, og jeg som havde min (ny, lys)
 _____, _____ sommerfrakke på
 og nu var den blevet helt (våd) _____.
 Men endelig kom toget. Ingen (tom) _____
 pladser. Men til sidst nåede jeg ind til kontoret,
 hængte min (drivvåd) _____ frakke på

Setjið inn rétta mynd af sögninni:

(at komme) Han _____ hjem fra ferie i går.

(at vide) _____ du hvem det er der banker på
 døren?

(at gøre) Det _____ ondt da jeg faldt.

(at hjælpe) Hun har altid _____ sine venner.

(at vise) I går _____ jeg dem billederne.

(at sove) Han sad og _____ i stolen.

(at lægge) Hvor _____ du bogen da du havde læst
 den?

Bætið inn í sin/sit/sine/deres

Han så _____ søn på gaden. Han så _____
 sønner på gaden. De så _____ sønner på gaden.
 De så _____ søn på gaden. Hun gav mig
 _____ bøger. De gav mig _____ bøger.

Setjið réttar forsetningar í eyðurnar:

Jeg drak kaffe _____ morges. Jeg drikker kaffe nu. Jeg vil også have en kop _____ eftermiddag, og _____ aftenen drikker jeg altid kaffe efter middagen.

Jeg var på arbejde _____ går. Jeg er på arbejde _____ dag.

Setjið nafnorðin í fleirtölu.

For to år siden tog mine søster _____ på besøg til vores ven _____. De ejede to bøndegård _____ og havde to datter _____. De havde mange dyr _____ bl.a. hest _____ og så dyrker de også tomat _____ og agurk _____. De havde også kartoffel _____ og jordbær _____.

Setjið rétt spurnarorð í setningarnar

1. _____ har du det i dag?
2. _____ meget koster billetten?
3. _____ kommer du altid for sent om mandagen?
4. _____ kom til middag i går aftes?
5. _____ datter er hende den lyshårede?

